

CULTURA PENTADICĂ A ISTORIEI

Pentadic culture of history

Dr. Grigore Bușoi

*Națiunea se afirmă, împilarea se frânge
Când sunt uniți cei de-un glas și un sânge.*

Istoria umanității – privită în ansamblu și în detalii – provoacă un dublu sentiment:

1) de admirație și satisfacție pentru un uriaș patrimoniu de creații puse în slujba nevoii și aspirațiilor de viață ale omenirii;

2) de amărăciune, chiar de revoltă față de aglomerarea și perpetuarea faptelor distructive, anti-umane.

Desigur, principiul bivalenței acționează și, de aceea, trebuie să decelăm pozitivul de negativ și binele de rău.

Încercăm abordarea istoriei dintr-o perspectivă fenomenologică. Sarcina pe care și-a luat-o Husserl este aceea de a reabilita trăitul, concretul, fără a renunța la rigoarea rațională.

Husserl a construit poziția sa epistemologică notând faptul că orice conștiință este conștiința a ceva și acest „insight“ a fost cel care a stabilit relația între *noesis* (cunoaștere) și *noema* (obiectul de cunoscut).

Cultura pentadică a istoriei își propune să-și apropie și să cultive cinci dimensiuni ale istoriei:

- 1) repere existențiale
- 2) terapie recuperatorie
- 3) aplicația preventivă
- 4) reazem la deznădejde
- 5) asigurarea continuității.

Gândind în viitor nu putem accepta *apocatastaza* (restabilirea tuturor lucrurilor în starea lor primară), speculație origenistă despre sfârșitul istoriei, fie prin mântuire universală, grație harului divin, sau prin stingerea conflictelor în cadrul procesului de globalizare (un malaxor al intereselor de piață), în care omenirea deja e intrată, iar indivizii vor deveni bancuri imense de guvizi (Grigore Bușoi – „Istoria

medicinii ca mers înainte“ în *Din adânc spre cele înalte*, 2007, p. 187)

Mihai Cimpoi publică articolul *Ideea europeană ca idee românească* (*Studii de știință și cultură* nr. 3, 2010, revista editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș“), unde Europa este concepută ca o unitate a diversității culturale.

Ștefan cel Mare vedea ideea europeană ca o unitate creștină, iar Mihai Eminescu se gândea la o Ligă Spirituală a Europei care să anime interesele naționale cu cele general-continentale.

Europenismul face parte din „substanța medulară“ (după expresia lui Călinescu) a românismului.

Pentru Liviu Rebreanu, românismul e educator de cultură. El spune: „Pe temelii solide se poate ridica un edificiu demn de sufletul românesc.“

Basarabeanul Constantin Stere configurează modelul Europei luând ca text de bază însemnările lui Nicu Goleșcu:

- „Bune rânduiești“ asigurate de „pravile înțelepte, de oblăduire dreaptă și dulce“.
- Cultura sufletească ce are ca izvor demarcația dintre „civilizație și barbarie“.

În finalul expunerii sale, Mihai Cimpoi conchide cu o notă de tristețe: la români se manifestă o neîncredere în propriile valori, își face loc conștiința unei identități axiologice minore. La noi, demolatorii stelei României, lichenii, ploșnițele, purecii, căpușele, „virusii“ lucrează intens.

În celebra *Doina*, Dimitrie Cantemir considera *Doina* un cântec dacic, consecințele agresiunilor asupra bietului român rămân în actualitate:

*Zboară păsările toate...
Numai umbra spinului
La ușa creștinului
Își dezbracă țara sânul
Codrul frate cu Românul...*

Să ne aducem aminte de *Rugăciunea unui dac* a lui Eminescu:

*Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inimi?...
El este-al omenirii izvor de mântuire:
Sus inimile voastre! Cântare aduceți-i
El este moartea morții și învierea vieții.*

Repere existențiale

Plecând de la *modelul în „î” al ființei românești*, o paradigmă cu cinci elemente (omul înrădăcinat, omul îndatorat, omul îndurător, omul întreg și omul înălțat), fiecare „îns” (termen preluat de la Eminescu), își asumă anumite repere existențiale.

Pentru mine, aceste repere de însăilare ființială într-un regim al etosului din spațiul carpato-danubiano-pontic sunt:

- Gânditorul din Cultura Hamangia și ceramica oamenilor cucutenieni (din neolitic),
- Domnia lui Burebista (-70 → -44),
- Domnia lui Ioniță (Caloian) (1197-1207), cea mai reprezentativă figură a românilor din Peninsula Balcanică,
- Independența Țării Românești (1330, după bătălia de la Posada) și a Moldovei (1359),
- Mihai Viteazul prin hrisovul elaborat (6 iulie 1600) se intitulează „Domn al Țării Românești și Ardealului și a toată Țara Moldovei),
- Revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821) cu Proclamația de la Padeș, eveniment ce deschide epoca modernă a României,
- Nașterea la 15 ianuarie 1850 a poetului național Mihai Eminescu,
- Prin Congresul de la Berlin se recunoaște independența României și drepturile acesteia asupra Dobrogei (se pierd trei județe din sudul Basarabiei care sunt încorporate în imperiul țarist),
- Unirea Transilvaniei cu România și realizarea României Mari (1 Decembrie 1918).

Un neam se clădește istoricește în funcție de elitele lui. Am în vedere nu numai momentele nodale (Revoluția de la 1848, Unirea Principatelor – 1859 etc.), ci și perioadele internodale: Înrădăcinarea (1877-1916) și Întroparea (1918-1940). Înflorirea încă întârzie...

Cea mai mare deziluzie pentru mine, și probabil și pentru mulți conaționali, este perioada post '89, când România a intrat în derivă sub privirea hulpavă a străinilor și cu concursul unor figuri groțești autohtone.

Blestemul celor mulți, sărăciți și umiliți, îi va ajunge pe toți stricătorii de țară și pe urmașii lor.

Fiind eu un medic implicat, cu o poziție-cheie în creșterea profesională și recunoașterea medicinei

generale/medicina de familie (MG/MF) ca specialitate, trebuie să spun că realizările noastre s-au derulat sub privirea înțelegătoare, așa zice chiar părintească, a miniștrilor sănătății în suita: prof. dr. Victor Ciobanu, prof. dr. Dan Enăchescu, prof. dr. Bogdan Marinescu, prof. dr. Mircea Maiorescu, demnitari cu care am fost în relații apropiate, subsemnatul având calitatea de secretar general și apoi de președinte al Societății Naționale de Medicină Generală din România.

Un suflet mare, având contribuții însemnate în dezvoltarea medicinei de familie din România, a fost prof. dr. C.J. van Es, din Olanda.

Am ales drept repere istorice o serie de fapte și oameni, care au reprezentat o valoare deosebită în influențarea viitorului.

Terapie recuperatorie

Aș vrea să încep această secțiune cu o serie de idei deosebit de interesante pe care le-am cules din articolul prof. dr. Radu Iftimovici intitulat *Ecou într-o coajă de ou*.

O primă problemă este cea a protocronismului, concept benefic lansat de criticul literar Edgar Papu.

„După '90, protocronismul a fost «stuchit» de toate mâțele critice. Viitura a ras însă nu numai exagerările și stupiditățile, ci și anumite fapte și idei concrete din istoria științei românești.”

O altă problemă atacată este mușcătura otrăvită și băloasă care își propune să elimine pe cei care nu cad în unghiul de vedere al criticului arvunit, cu craniu teșit sau cu torticolis politic.

„Trebuie să se acrediteze, pe fondul unui hahalerism românesc, ideea că anumiți oameni de știință valoroși pot fi eliminați din posteritate, doar pentru faptul că au avut anumite convingeri religioase sau politice.”

Aș vrea să mă opresc asupra destinului tragic al lui Nicolae Paulescu (1869-1931) care a avut ca preocupări două domenii principale: marile probleme ale științei medicale și soarta țării. Faptele sunt cunoscute și răsinterpretate.

Mai puțin cunoscute sunt *prioritățile medico-chirurgicale ale lui N. Paulescu* care au fost selectate de acad. dr. C. Ionescu-Târgoviște. Iată care sunt prioritățile:

1. 1897: folosind la animal cateterismul venei suprahepatice (sonda introdusă prin vena jugulară externă și urechiușa dreaptă, până în vena cavă inferioară) demonstrează (contrar opiniilor unor autori ai timpului) că **coagularea sângelui** obținut din vena suprahepatică se face aproximativ în același timp cu coagularea sângelui obținut din vena portă sau din venele periferice; *Archives de Physiologie*, n. 1, janvier 1897, p. 21

2. 1897: realizarea **anastomozei cap-la-cap, a veneilor, ureterului și coledocului** (împreună cu Reynier); *Bulletines et Memoires de la Société de Chirurgie de Paris*.

3. 1897: **clasificarea glandelor vasculare** în trei categorii distincte: (1) cele de natură epitelială (precum ficatul și pancreasul), care posedă atât o secreție externă (drenând pe canale speciale bila și, respectiv, sucul pancreatic), cât și o secreție internă (vărsată direct în sânge); (2) cele de natură epitelială, care însă nu au canale excretorii și varsă produsul lor secretor direct în sânge (ca, de exemplu, tiroida sau glandele suprarenale); (3) cele de natură conjunctiv-limfatică, care nu au canale excretorii (ca, de exemplu, splina, timusul sau ganglionii limfatici); *These pour le doctorat en medecine – Paris, 1897*.

4. 1898: utilizarea **injecției de colagen** (gelatină) steril, subcutanat ca **tratament al anevrismelor** în general și a anevrismului aortic în special. În prealabil, în experimente pe câini, demonstrează **absorbția colagenului din peritoneu și din țesutul subcutanat**, infirmând caracterul sau „nedializabil” (împreună cu Lancereaux); în *Bulletin Academie de Medicine*, 22 juin 1897.

5. 1898: studii privind **funcția tiroidei** și tulburările asociate acesteia precum și efectele **tratamentului cu iodotirină** (extractul tiroidian BAUMANN) nu numai asupra insuficienței tiroidiene (hipotiroidism), dar și în tulburările metabolice cronice (obezitate, gută sau alte boli degenerative), cu rezultate favorabile; în *Journal de Medicine Interne*, 1 janvier 1899.

6. 1898: cercetări privind „**specificitatea celulară în cancer**”, adică dezvoltarea cancerului din celulele țesutului în care apare acesta. Confirmă acest lucru analizând cancerul tiroidian, care produce un exces de hormoni tiroidieni, exprimat prin hipertiroidism. Infirmă astfel teoria „indiferenței celulare” (adică a caracterului nespecific al cancerului), punctul său de vedere fiind confirmat ulterior; în *Journal de Medicine Interne*, 15 novembre 1898.

7. 1908: publică la Paris, editura Vigot, monografia „**L’Hypophyse du Cerveaux**” în care descrie tehnica originală a **hipofizectomiei transtemporale**, pe care ilustrul chirurg american Harvey Cushing (1869-1939) o aprecia ca „cea mai importantă contribuție în domeniu”. Prin această metodă, Paulescu demonstrează pentru prima dată, **caracterul vital al hipofizei** (oprirea în dezvoltare a animalului la vârsta la care se efectua intervenția).

8. 1911-1913: efectuează numeroase experimente privind **funcția glicogenică hepatică**, demonstrând experimental pentru prima dată rolul secreției interne a pancreasului asupra acestei funcții. Demonstrează experimental, de asemenea, **sursele glicogenului he-**

patic: maximum după aportul de glucide. Încă important după proteine, dar nul sau aproape nul după lipide. Demonstrează distribuția quasi generalizată și relativ uniformă a glicogenului în ficat;

9. 1912-1916: conceperea diabetului zaharat ca o **tulburare în utilizarea tuturor carburanților biochimici**, nu numai a celor glucidici, cum se considera anterior, ci și a celor lipidici și proteici. Este un concept vizionar, care a fost acceptat ca real abia în ultimii 10 ani;

10. 1920: face o descriere magistrală a **distribuției țesutului adipos**, menționând pentru prima dată semnificația diferită a grăsimii abdominale (mezentrice și epiploice) față de cea subcutanată. Descrie magistral relația obezității cu diabetul în paragraful: „Cel mai des obezii devin glicozurici, ca și cum cele două tulburări – obezitatea și diabetul gras – reprezintă două faze ale aceluiași ansamblu patogenic”;

11. 1920: demonstrarea detaliată a tehnicii sale originale de realizare a **pancreatectomiei totale**, considerată de el o condiție *sine qua non* pentru apariția diabetului experimental;

12. 1920: determinarea efectului de scădere a glicemiei după administrarea extractului său pancreatic, menționând pentru prima dată **hipoglicemia** indusă terapeutic.

13. 1920: determinarea pentru prima dată a **efectului anticatabolic proteic** (prin determinarea ureei urinare și sanguine înainte și după administrarea extractului său pancreatic);

14. 1920: determinarea **relației doză-răspuns** a extractului pancreatic asupra glucozei sanguine (efectul hipoglicemiant a fost pus în evidență de mulți cercetători începând din 1893, datele lui Paulescu fiind mult mai relevante decât ale celorlalți);

15. 1921: determinarea **duratei de acțiune** a extractului pancreatic (farmacodinamica lui) după administrarea iv: *efectul începe imediat după injecție, atinge un maxim la 2 h și se epuizează după 12 h*.

16. 1921: determinarea pentru prima dată a **efectului anticetogenetic** al extractului său pancreatic.

17. 1921: determinarea **caracterul fiziologic** al hormonului antidiabetic pancreatic (numit de el Pancreină) scăzând glicemia nu numai la animalul diabetic, ci și la animalul normal.

18. 1922: obținerea unui **brevet de invenție** privind Pancreină și procedeul fabricării sale.

Enciclopedistul psihiatru prof. dr. Gavril Cornuțiu ne aduce la cunoștință că primul psihiatru de origine română a fost dr. Constantin Pomuțiu (Pomutz), absolvent al Facultății de Medicină din Viena (1841).

De remarcat că fratele acestuia, George Pomuțiu, ajuns general în SUA, a cumpărat pentru americani,

de la ruși, în calitate de ambasador la Sankt Petersburg, provincia Alaska.

CS gr. I dr. Sorin Riga și CS gr. I dr. Dan Riga, în cadrul lucrării *Restituție și patrimoniu în neuroștiințele și medicina românească*, repun în drepturi pe prof. dr. Alexandru Obregia (1860-1937), ctitorul și fondatorul psihiatriei bucureștene (restituția eponimică a spitalului), pe prof. dr. Petre Brânzei (1916-1985) cel care a elaborat conceptul bio-psiho-social și pe dr. Corneliu Giurgea (1923-1995) autorul medicației nootrope și anti-aging.

Aș dori să aduc în memoria colectivă a medicilor de MG/MF personalitatea exemplară a dr. Eugen M. Șerbănescu (1919-1982), secretar al Secției de medicină generală, filiala USSM București, autor al peste 100 de articole și comunicări științifice, președintele Comisiei de gimnastică al Municipiului București.

El este și coautorul lucrării *Spitalul Colțea, două sute șaptezeci de ani de existență*, București, 1979.

În posesia dr. Pantelimon Bărbulescu, cel care l-a urmat la conducerea Dispensarului Diham, se găsesc o serie de documente, care atestă meritele iubitelui nostru înaintaș într-ale medicinii generale.

În final, evoc personalitatea dr. Mihai Bălan, poet înzestrat, Președintele secției de Medicină Generală Sibiu și un excelent organizator de întruniri medicale.

Pe invitația-program la Cel de-al II-lea Congres Național de Medicină Generală de la Costinești, din 15-17 octombrie 1992, colegul mi-a dedicat în fiecare zi câte o poezie.

Reproduc câteva versuri, datate 15 octombrie 1992:

*Marea Neagră, mare neagră,
Îmi semeni și-mi ești dragă.
Negru-i sufletul din mine
Ca și apa ta sărată.
Albă-i spuma ta din valuri
Și culoarea mea din pleată;
Viața aprig frământată –
Mare veșnic zbuciomată.*

Istoria ca aplicație preventivă

Tema dezvoltată devine un subiect de meditație și acțiune necesar în ideea intervenției în timp util pentru a evita unele evenimente tragice sau pentru ca suferințele și costurile să fie de mai mică amploare.

Avalanșele istoriei pot fi prevenite? Unele da, altele nu! Exemplele care ne stau la îndemână sunt numeroase.

În cadrul procesului de globalizare, sub care se află România, s-ar putea să fim confrunțați în viitor cu valuri masive de imigranți.

Ni se pare a fi de reținut intervenția Primului Ministru Kevin Rudd al Australiei în acțiunea sa de a decapita potențiale tentative ale unor atacuri destabilizatoare din partea alogenilor.

Redăm succint două din gândurile sale: „Vorbim mai cu seamă engleza, nu araba, chineza, sau orice altă limbă. În consecință, dacă doriți să fiți parte a acestei societăți, învățați limba.“

„Aceasta este patria noastră ..., dar dacă nu vă place, aveți libertatea de a pleca.“

Am parcurs cu atenție *Memoriu de titluri, activități și lucrări* al conf. dr. Aurel Marin, specialist de înaltă clasă în ORL.

Despre activitatea acestui înzestrat medic aflăm din cartea lui P. Miloșescu și C. I. Burcuș *Din trecutul ORL în România*, București, 2006.

Din cauza suferințelor nedrepte îndurate – regimul represiv comunist și invidia colegilor – el trece în neființă la vârsta de 46 de ani.

Dacă de represiunea brutală sistemică să sperăm că am scăpat, invidia colegială a făcut și face victime.

În cadrul luptei pentru putere se lucrează intens cu mijloace neortodoxe pentru a ajunge în poziții avantajoase.

Factorii de decizie ar trebui să intervină preventiv, veștejind diferitele feluri de jocuri necinstite.

Reazim la deznădejde

România s-a aflat în situații critice în timpul Primului Război Mondial dar și în cel de-al Doilea Război Mondial.

Miracolul s-a produs. Numai că ulciorul nu merge de multe ori la apă.

Deci, mai întâi, să nu ajungem în stări destabilizatoare, gândind și acționând în perspectivă.

În al doilea rând, să ne ajutăm singuri, făcând front comun împotriva vrăjmașului.

În al treilea rând, să avem prieteni de nădejde.

Sfânta Treime, care ne poate ajuta în vremuri de restriște, este reprezentată de: credință, minte lucidă și forță.

Dr. Vlad Bejan, autorul unor cărți despre comunitățile românești care au supraviețuit vicisitudinilor istoriei, ne prezintă informații utile.

Doctorul erudit și patriot relevă importanța Școlii, Bisericii, Cărții, Asociațiilor, Schimburilor culturale, Sărbătorilor.

Ne face plăcere să consemnăm faptul că România este apreciată în lume pentru prietenia și ospitalitatea

arătată popoarelor și minorităților aflate în suferință.

Avem în vedere ajutorul dat vecinilor bulgari pentru cucerirea independenței și poporului polonez aflat în menghinea Hitler-Stalin.

În ceea ce privește minoritățile naționale, convingerea de peste opt secole cu minoritatea armeană este elocventă.

Martirologia poporului armean este cunoscută. În 1915, circa un milion de armeni au fost măcelăriți, iar printre cei care au ridicat vocea împotriva genocidului a fost și marele nostru istoric N. Iorga. În aceste condiții, România a devenit colacul de salvare al multor armeni. Printre cei care au sosit în România a fost și familia profesorului meu de anatomie patologică, Grigore Pambuccian.

România și-a onorat producția aforistică:

Prietenul la nevoie se cunoaște. În acest sens, avem în vedere miile de studenți care au venit să ia lumina cărții din România.

Ca secvență de final, redăm spusa lui Alecu Russo: „Domnul părinților voștri se va îndura de lacrimile slugilor sale și va ridica dintre voi pe cineva, care va așeza iarăși pe urmașii voștri în voinicie și puterea de mai înainte.”

Asigurarea continuității

Consider că o bună introducere la această temă-lecție a istoriei sunt versurile poetului Adrian Păunescu: *Timpul vieții e scurt/Hai să-l facem curat.*

Paleta acțiunilor în asigurarea continuității neamului este diversă și poate fi bine susținută cu documente.

Desigur, factorul important este alcătuit din oameni-cetățeni, care știu de unde vin și încotro merg. Ne trebuie personalități de tipul Iorga, despre care ne vorbea I. G. Duca: „Iorga a știut să exprime ceea ce era în conștiința fiecăruia” și „să redeștepte prin evocarea gloriei trecutului speranțele naționale.”

Să ascultăm, de asemenea, vocile autorizate ale istoriei noastre, oprindu-ne pentru început la Tudor Vladimirescu: „Patria e norodul, nu tagma jefuitorilor”. Iar cine accede la funcții de conducere trebuie să știe că „a îmbrăcat cămașa morții”, adică nu-și mai aparține.

Trebuie să recuperăm valențele tradiției și să le inserăm hotărât pe magistrala progresului și a moralității biruitoare.

Să ne aducem aminte de cuvintele lui Pasteur: „Știința n-are patrie, dar savantul are una”.

Dr. Geo Săvulescu a înființat „Școala de înțelepciune Constantin Noica”, iar roadele ei ar trebui să fie cunoscute. Avem nevoie de un naționalism luminat, de ochi mari și privirea roată, picăturile amare, dacă sunt judicios administrate, pot căpăta funcții tonice.

Las pe fiecare cititor să vină cu gândurile sale ziditoare întru asigurarea continuității neamului.

NOTAȚII FINALE

1. Iubirea dintre părinte și fiu, prin maică, biruie erosul; comunitatea curată și tainică rezultată se numește Patrie (Ioan Alexandru).

2. Fără cunoașterea și trăirea personală a istoriei, ca experiență încheiată, nu se găsește lumina călăuzitoare pentru construcția țării.

3. Să ne fie vie pilda Mitropolitului Varlaam al Moldovei, contemporan al domnitorului Vasile Lupu, care, prin *Cazania* sa (Carte românească de învățătură) poate fi considerată nu numai un săditor al științei de carte, ci și un ctitor al limbii noastre literare.

Hiece început de folos nevoița-l arată.

Iară sfârșitul a tot lucrul ia plată.

Nevoia a cerut înaintașilor demararea lucrării, iar urmașilor le rămâne grija de a fi la înălțimea investită pentru ca la scadență răsplata să fie roditoare.

4. I. Kant ne atrage atenția că „Un popor ignorant este foarte ușor de manipulat”.

Jan van Helsing, în lucrarea sa, *Să nu atingi această carte*, mă face să vă propun să vă înscrieți într-un cub praxiologic d3, pentru a descoperi, a digera și a decide.

Suntem piese într-un joc de șah, iar Lucifer, prin Noua Ordine Mondială și prin mass-media, lucrează.

Imnul nostru național ne dă soluția salvatoare: *Deșteaptă-te, române.*

5. Iubirea istoriei poporului este izvorul de apă vie care ne dă tăria spre a ajunge prin muncă și jertfă la bucuria certitudinii că patria noastră este nemuritoare.